

Kauas verot karkaavat

Kuinka veroparatiisitalous kukistetaan?

Veroparatiisimatkat

► **VEROVÄLTTELY** ja suoranainen veronkierto murentavat pohjaa hyvinvoinnilta kaikkialla. Suurimpia verojen välttelijöitä ovat monikansalliset yritykset. Kehitysmaille veroparatiisitalous on köyhyysloukku: globaalista etelästä pakenee vuosittain verottamattonta pääomaa rikkaisiin maihin ja veroparatiisien salaisuuslakien taakse yli 800 miljardia euroa. Summa vastaa noin yhdeksänkertaisesti kehitysavun kokonaismäärää.¹

Melkein saman verran rahaa häviää myös EU-alueelta harmaan talouden ja kansainvälisen verovälttelyn takia. Summa ylittää EU-maiden yhteenlasketun terveysbudjetin.² Suomesta veroparatiiseihin karkaa pelkästään yritysten siirtohinnoittelun väärinkäytön takia 320 miljoonaa euroa vuodessa.³

Veroparatiisitalous nousi kaikkine lonkeroineen julkiseen keskusteluun vuonna 2008 alkaneen talouskriisin myötä, ja vaatimukset vero-oikeudenmukaisuudesta lisääntyivät. Kriisi paljasti monen pankin piilottaneen riskisijoituksiaan veroparatiiseihin. Samanaikaisesti valtioiden budjetit kiristyivät, minä seurauksena verotuloja tarvitaan yhä kipeämmin.

Avoimuuden lisääminen kuihduttaisi veroparatiisitaloutta, vähentäisi talousromahdusten riskiä ja edistäisi demokratiakehitystä. Korjausliikkeitä sääntelyyn tehdään parhaillaan. Tärkeintä on tuoda päivänvaloon se, miten rahat liikkuvat, minne veroja maksetaan, ketkä liiketoiminnasta todella hyötyvät ja keille salaiset tilit kuuluvat.

SUOMEN TULEE:

- vaatii suomalaisilta suuryrityksiltä maakohtaisten talousraporttien vuosittaista julkaisemista ja ajaa tavoitetta aloitteellisesti EU:ssa.
- edistää yritysten todellisten omistajien tietojen julkaisua Suomessa, EU:ssa ja maailmanlaajuisesti.
- antaa YK:ssa, EU:ssa ja OECD:ssa vahvaa tukea automaattisen, monenkeskisen verotiedonvaihdon kehittämiseksi.
- huomioida kehitysmaiden tarpeet verojärjestelmien luomisessa ja edistää tasapuolista edustusta globalissa veropolitiikassa.

¹ Global Financial Integrity (2012)

² Euroopan parlamentti (2013)

³ Eduskunta (2012). Verohallinto raportoi alunperin eduskunnalle Suomen pääomamenetyksen olleen 1,6 miljardia euroa. Myöhemmin verohallinto tarkensi, että kyseessä on viiden vuoden arvio, jolloin vuosittainen summa tarkentui 320 miljoonaa euroon. Kts. Helsingin Sanomat (2012).

Ajankohtaiskatsaus no 12

ISBN NID 978-952-200-213-6

ISBN PDF 978-952-200-214-3

ISSN 1797-9412

Tämän katsauksen kirjoittamiseen ja toimittamiseen ovat osallistuneet:

Eva Nilsson

Henri Purje

Henna Hakkarainen

Outi Puukko

Matti Ylönen

Linda Lönnqvist

Ulkoasun suunnittelu: Suvi Savolainen

Taitto: Iina Lievonen

KEPA RY

TÖÖLÖNTORINKATU 2 A

00260 HELSINKI, FINLAND

Tel +358-9-584-233

Fax +358-9-584-23-200

kepa@kepa.fi

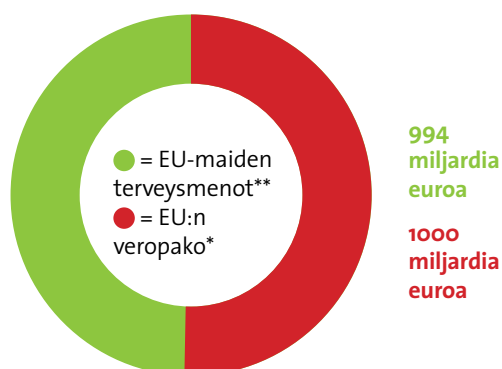
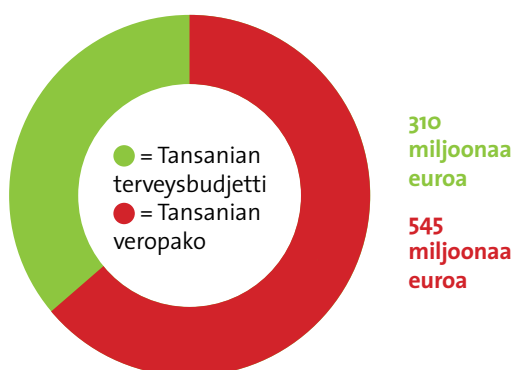
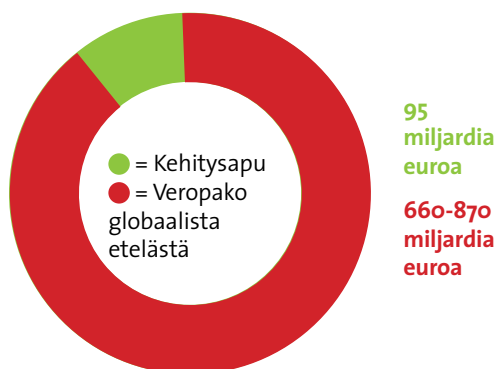
www.kepa.fi

KEPAN TOIMINTAA TUETAAN ULKOMINISTERIÖN KEHITYSYHTEISTYÖVAROISTA.

MIKÄ VEROPARATIISI?

VEROPARATIISILLE EI OLE YHTÄ VAKIINTUNUTTA MÄÄRITELMÄÄ, JA NIIDEN JOUKKO ON MONENKIRJAINEN. VEROPARATIISEJA YHDISTÄÄ MATALA VEROASTE JA TIUKKA SALAISUUSLAINSÄÄDÄNTÖ.

ARVIOITA VEROPAON KOOSTA

► **MAAILMASSA** on noin 70 veroparatiisia.⁴ Niissä arvioidaan olevan yksityishenkilöiden omaisuutta yli 20 biljoonaa dollaria, eli melkein 280 kertaa Suomen vuosibudjetin verran.⁵ Veroparatiiseihin suuntautuvat rahavirrat syntyvät monikansallisten yritysten verovälttelyn lisäksi korruptiosta, rahanpesusta ja muusta rikollisesta toiminnasta. Rikollisuuden osuus rahavirroista on kuitenkin vain noin viidenes, korruption puolestaan 3–5 prosenttia.⁶

Vaikka veroparatiiseista puhutaan paljon, ei niille ole yksiselitteistä ja yleisesti hyväksyttyä määritelmää. Perinteisesti veroparatiiseina on pidetty maita tai alueita, joissa on alhainen tai olematon verotus, jotka kieltäytyvät kansainvälisestä verotietojen vaihdosta, joissa vallitsee tiukka pankkisalaisuus ja jotka eivät edellytä alueellaan toimivilta yrityksiltä varsinaista tuotannollista toimintaa.⁷ Tyypillistä on myös, että veroparatiisissa ulkomaalaisiin ja paikallisiin pätevät eri säännöt. Ulkomaalaisia houkutteellaan erityisoikeuksilla ja heille tarjotaan mahdollisuus olla noudattamatta lakeja.⁸

Lähteet: Global Financial Integrity (2012) ja OECD-DAC (2011), Tanzania Episcopal Conference et al. (2012), Tanzania Ministry of Finance (2010), Murphy (2012)

Summat muutettu Yhdysvaltain dollareista ja Tansanian shillingeistä euroiksi 20.9.2013 Euroopan ja Tansanian keskuspankkien viitekurssien mukaan. Globaalin etelän ja Tansanian veropakoa koskevat luvut ovat vuodelta 2010. EU:n veropakoa koskevat luvut ovat keskiarvoja, jotka perustuvat pääosin vuodelle 2010.

* Arvioiden mukaan 860 miljardia euroa johtuu veronkierrosta ja n. 140 miljardia euroa verovälttelystä.

** EU-maiden veropaon määrän arvioidaan olevan suhteellisesti hieman suurempi kuin jäsenmaiden yhteenlaskettujen terveysmenojen määrä (veromenetysten määrä suhteessa terveysmenoihin 105,8%).

4 Tax Justice Network (2011). Veroparatiiseja kutsutaan myös nimellä "salaisuusvaltio". Salaisuusvaltioissa on toimeenpantu lainsäädäntöä, joka mahdollistaa yritys- tai pankkitiliomistajuuteen liittyvien tietojen täyden salaamisen.
5 Tax Justice Network (2012)

6 Global Financial Integrity (2012)
7 Nämä kriteerit sisältyivät esimerkiksi OECD:n ensimmäiseen huomattavaan haitallista verokilpailua ja veroparatiisitaloutta koskevaan selvitykseen. Ks. OECD (1998)
8 Palan et al. (2010) ja Shaxson (2012)

Veroparatiisien välillä on myös suuria eroja. Kaikki niistä eivät ole Tyynenmeren saarivaltioita, kuten usein ajatellaan. Siinä missä Sveitsin kaltaisia moderneja veroparatiiseja on ollut olemassa hyvinkin pitkään, on Lontoon Cityn kaltaisista offshore-rahoituskeskuksista tullut keskeisiä veroparatiiseja vasta 1970-luvulta alkaen. Tällaisissa finanssikeskuksissa rahoitusala välttyy sääntelyltä ja veroilta sijoittaessaan ulkomailla kirjoilla olevien varallisuutta.⁹

Veroparatiisit ovat erikoistuneet erilaisiin palveluihin: jotkut kilpailevat tiukalla pankkisalaisuudella, toiset tarjoavat alhaisia veroja, kolmannet toimivat eräänlaisina kauttakulku- tai koordinaatiokeskuksina.

Veroparatiisit ovat kummallisia paikkoja. Esimerkiksi Caymansaarilla on 57 000 asukasta mutta 92 000 yhtiötä. Samat ihmiset saattavat istua kymmenien tai jopa satojen yhtiöiden hallituksissa. Caymansaaret on todellinen pöytälaatikkofirmojen luvattu maa. Kansainvälisen järjestelypankin BIS:n arvion mukaan Caymansaarilla sijaitsee 1 400 miljardin Yhdysvaltain dollarin arvosta varallisuutta.¹⁰ Maan bruttokansantuote oli vuonna 2012 reilut kaksi miljoonaa dollaria.

Veroparatiiseista pahimmat

Veroparatiisilistoja ovat laatineet muun muassa rikkaiden maiden yhteistyöjärjestö OECD ja Kansainvälinen valuuttarahasto IMF. Veroparatiisien määrittelyyn liittyy vahvoja poliittisia intressejä. Rikkaiden maiden omia veroparatiiseja ei listoilta juuri löydy, vaan pääpaino on pienissä saarivaltioissa. Esimerkiksi Hongkong ei koskaan päätenyt OECD:n mustille listoille, koska Kiina taisteli sitä vastaan Lontoon G20-kokouksessa huhtikuussa 2009. Tällä hetkellä OECD:n musta lista ammottaa tyhjyyttään, koska sille joutuneet maat ovat päässeet listalta pois solmittuaan tiedonvaihtosopimuksia.

Tax Justice Network -järjestön finanssisalaisuusindeksi (Financial Secrecy Index) on ensimmäinen yritys määritellä ja rankata veroparatiiseja käyttäen kriteereinä sekä alueen läpi kulkevien rahavirtojen suuruutta että salaisuuslakien laajuutta. Ne liittyvät esimerkiksi yritysten omistajatietojen ja kirjanpidon julkisuuteen, pankkisalaisuuteen ja verotiedonvaihtosopimukseen. Tiukimmaksi salaisuusalueeksi rankattiin vuonna 2011 Sveitsi. Seuraavaksi sijoittuivat Caymansaaret, Luxemburg, Hong Kong ja Yhdysvaltojen osavaltio Delaware.¹¹

Euroopan suurimpien yritysten eniten käyttämät veroparatiisit ovat suosituimmuusjärjestyksessä Alankomaat, Delawaren osavaltio, Luxemburg, Irlanti ja Caymansaaret.¹² Arvioiden mukaan suomalaisten yksityishenkilöiden suosikkikohteita ovat Sveitsi ja Luxemburg¹³, kun taas suomalaisille yrityksille esimerkiksi Bermuda on suosittu kohde.¹⁴ Afrikkaan menevät sijoitukset kulkevat useimmiten Mauritiuksen läpi.¹⁵

⁹ Palan (2012)

¹⁰ Zucman (2013)

¹¹ Lisätietoja indeksistä ja sen taustalla olevista maaraporteista osoitteesta: www.financialsecracyindex.com.

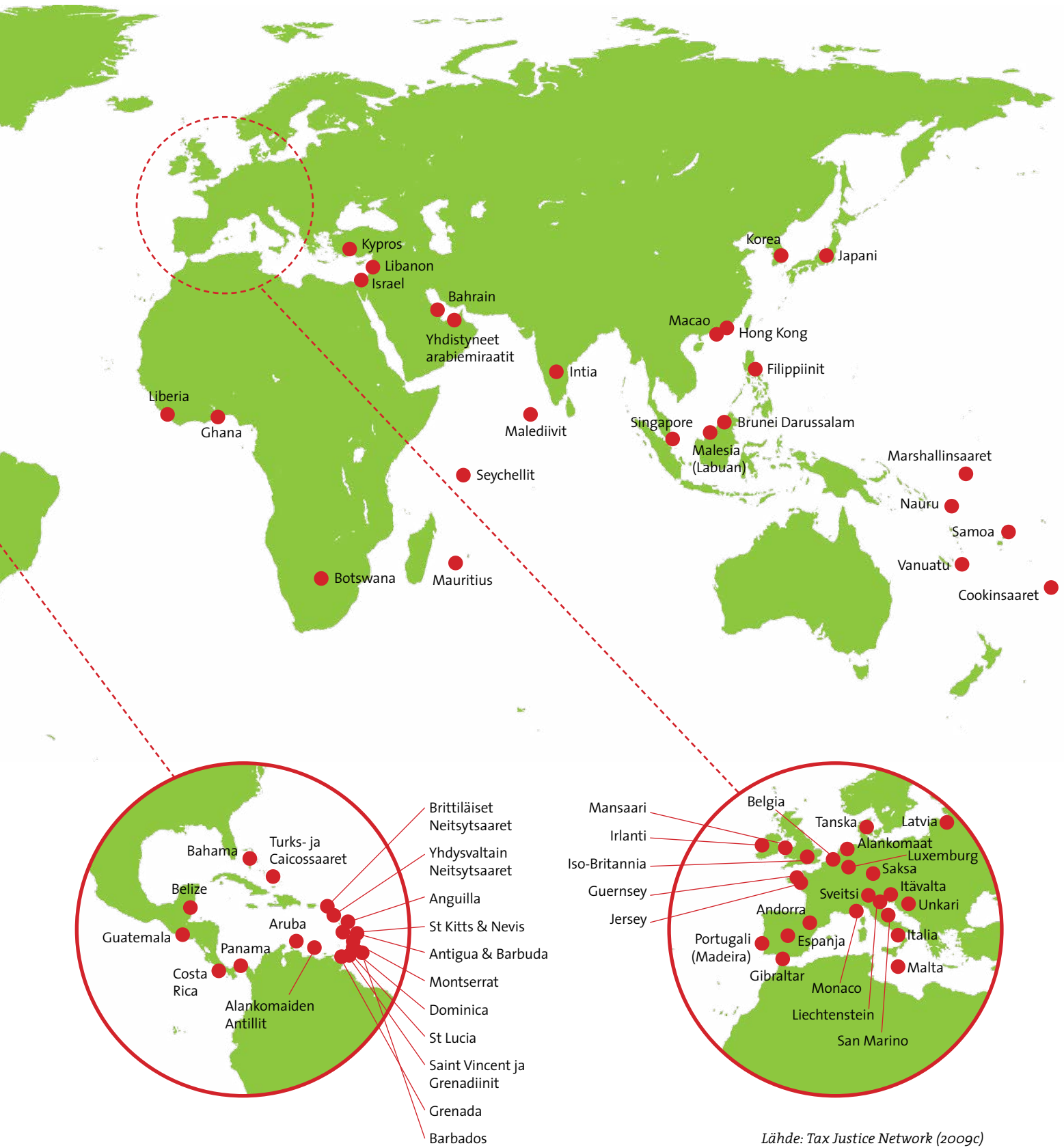
¹² CCFD-Terre Solidaire (2013)

¹³ Hirvonen et al. (2010)

¹⁴ Taloussanomien (2009)

¹⁵ Keating (2013)

MAAILMAN VEROPARATIISIT

Lähde: Tax Justice Network (2009c)

SUURYRITYKSET VIIHTYVÄT VEROPARATIISEISSA

SUURIMPIA VEROJEN VÄLTTELIJÖITÄ OVAT MONIKANSALLISET YRITYKSET. MONET NIISTÄ ASIOIVAT VEROPARATIISEISSA VÄLTÄÄKSEEN VEROVASTUUNSA.

► **MONIKANSALLISTEN** yritysten koon ja vallan kasvu suhteessa kansallisvaltioihin muuttaa globaaleja valtarakenteita. Tänä päivänä monikansallisia yrityksiä on arviolta noin 80 000, ja niillä on noin kymmenkertainen määrä tytäryhtiöitä.¹⁶ Jos monikansallinen yritys Walmart olisi valtio, olisi sen bruttokansantuote ollut vuonna 2011 suurempi kuin 85 prosentilla maailman maista – Suomi mukaan lukien.¹⁷ Itse asiassa maailman sadasta suurimmasta taloudesta 40 on yrityksiä.¹⁸ Yli puolet maailmankaupasta tapahtuu näiden suurten konsernien sisällä.

Monikansallisten yritysten toimintaan kuuluu normaalia verosuunnittelua, kuten kahdessa maassa tapahtuvan tuplaverotuksen välttämistä. Ongelmallista on niin sanottu aggressiivinen verosuunnittelu tai verovälttely – molemmat tarkoittavat verojen minimointia keinoilla, jotka liikkuvat laillisen ja laittoman välisellä harmaalla alueella.

Myös suomalaisilla monikansallisesti toimivilla yrityksillä on yhteyksiä veroparatiiseihin. Vuonna 2009 esimerkiksi Nokian, Wärtsilän, Outokummun, Koneen, Stora Enson ja Kemiran tiedettiin toimivan

veroparatiiseissa. Myös monella Suomessa toimivalta yrityksellä oli emoyhtiö veroparatiisissa.¹⁹

Eri puolille maailmaa ulottuva tytäryhtiöverkosto antaa monikansallisille yrityksille mittavia mahdollisuuksia välttää eri maiden veroja ja sääntelyä. Vuonna 2009 Tax Justice Network laski, että Euroopan sadasta suurimmasta yhtiöstä kaikki yhtä lukuun ottamatta käyttävät veroparatiiseissa sijaitsevia tytäryhtiöitä.²⁰

Tytäryhtiön perustaminen veroparatiisiin ei välttämättä itsessään kerro verovälttelystä. Usein kyse on kuitenkin juuri siitä. Intiassa toimivia monikansallisia yrityksiä koskeneessa selvityksessä kävi ilmi, että veroparatiiseihin kytkeytyneet konsernit maksoivat vuonna 2010 keskimäärin 30 prosenttia vähemmän veroa suhteessa voittoihinsa kuin muut yhtiöt.²¹

OECD:n tutkimuksen mukaan suurimpien monikansallisten yritysten veroaste niiden maailmanlaajuisista voitoista on keskimäärin viisi prosenttia. Pienet ja keskisuuret yritykset maksavat 4–6 kertaa enemmän.²²

LAITTOMAN JA LAILLISEN RAJOILLA

Lähde: Eurodad (2012)

¹⁶ Ruggie (2011)

¹⁷ Walmart (2010), IMF (2012)

¹⁸ Transnational Institute (2013)

¹⁹ Taloussanomien (2009)

²⁰ Tax Justice Network (2009a)

²¹ Christian Aid (2013a)

²² OECD (2013)

Aggressiivisella verosuunnittelulla ei ainoastaan pyritä piilottamaan voittoja. Myös miltei puolet monikansallisten yritysten investoinneista kehitysmaihin kierrätetään veroparatiisien kautta.²³ Tämä tarkoittaa, että monet suurimmista kehitysmaihin suuntautuvista kansainvälisistä investoinneista tulevat pienistä ja suhteellisen vähävaraisista maista, kuten Mauritiukselta tai Brittiläisiltä Neitsytsaarilta. Vain 32 000 asukkaan Brittiläisten Neitsytsaarten ulkomaiset investoinnit ovat 860-kertaiset maan bruttokansantuloon verrattuna (ks. taulukko s. 6).²⁴ Kun rahavirtoja kierrätetään veroparatiisien kautta, päättyy kehitysmaihin yleensä vähemmän verotuloja ulkomaisista investoinneista. Tämä johtuu siitä, että veroparatiisit solmivat maiden kanssa verosopimuksia, jotka takaavat verottomuuden tai pienen verotusasteen niiden kautta investoiville yrityksille.

Siirtohinnoittelun väärinkäyttö on arkipäivää

Monikansalliset yritykset voivat siirtää voittoa ja varallisuutta valtiosta toiseen vääristämällä kansainvälisen kaupan hintoja, määriä tai tuotetyyppejä. Käytännössä esimerkiksi kauppahintoja voidaan laskea tai nostaa niin, että kaupan kuluja on mahdollista siirtää maihin, joissa kannattaa tehdä korkean veroprosentin takia vain vähän voittoa. Tätä voi tapahtua sekä itsenäisten yritysten välillä että monikansalliseen yritykseen kuuluvien yhtiöiden välillä.

Valtaosa maailmankaupasta – jopa 70 prosenttia – käydään monikansallisten yritysten sisällä.²⁵ Siksi mahdollisuudet siirtohinnoittelun väärinkäyttöön ovat suuria. Esimerkiksi Saharan eteläpuolisen Afrikan maista virtasi vuosina 2005–2007 varallisuutta 27 miljardin dollarin edestä pelkästään EU-maihin ja Yhdysvaltoihin suuntautuneen tavarakaupan hintojen manipuloinnin vuoksi.²⁶

Nykyisten OECD:n määrittelemien sääntöjen mukaan yrityskonsernien sisäisessä kaupassa tulisi noudattaa niin sanottua markkinaehtoperiaatetta. Tämä tarkoittaa, että sisäisessä kaupassa tulisi käyttää samaa hintaa kuin kahden eri yhtiön välillä avoimilla markkinoilla käytävässä kaupassa. Näin ei kuitenkaan aina ole.

Aineettomien tuotteiden, kuten patenttien ja rojaltien kauppa monimutkaistaa tilannetta. Näiden osalta markkinaehtoperiaatteen soveltaminen on usein mahdotonta, koska vertauskohdetta ei ole olemassa.²⁷ Siksi OECD:n markkinaehtoperiaatetta syytetään usein vanhentuneeksi.

Laina- ja korkokikkailulla verot minimiin

Yritykset voivat välttää veroja myös sisäisillä laina- ja korkojärjestelyillä. Useimmissa valtioissa ulkomailta otetun lainan korkomenot ovat verotuksessa vähennyskelpoisia, mutta omalle pääomalle maksetut osingot eivät. Oman ja vieraan pääoman erilainen verokohtelu avaa mahdollisuuksia aggressiiviseen verosuunnitteluun.

Yksi mahdollinen järjestely on sellainen, jossa yhtiö A ottaa suuren lainan, jolla se ostaa veroparatiisissa sijaitsevan tytäryhtiö B:n osakkeita. B voi edelleen lainata rahaa korkean verotuksen valtiosta sijaitsevalle tytäryhtiö C:lle, joka pystyy vähentämään korot verotuksessa. Veroparatiisissa sijaitseva B puolestaan maksaa korkotuloistaan vähän veroja.

Tätä kutsutaan *alikapitalisoinniksi*. Sen seurauksena emoyhtiö A:n verot ovat pienemmät kuin silloin, jos osakekauppa olisi toteutettu yrityksen omalla pääomalla, ja se voi maksaa ulos enemmän osinkoja. Myös C:n verotettava tulos kutistuu korkeiden velanhoitokustannusten vuoksi.²⁸

Alikapitalisointiin on monissa maissa yritetty puuttua kansallisen lainsäädännön keinoin. Sille, kuinka paljon korkomenoja samaan konserniin kuuluvien yhtiöiden välisissä velkajärjestelyissä saa vähentää, on asetettu absoluuttisia ja velkaantumisasteen mukaisia rajoja. Velkaantumisasteella tarkoitetaan oman ja vieraan pääoman suhdetta.²⁹

Holdingsyhtiöitä läpikulkumaissa

Eräät veroparatiisit ovat erikoistuneet välittämään kansainvälisiä rahavirtoja yritysten välillä ja mahdollistamaan näin veroprosentin minimoinnin. Tällaisia maita ovat esimerkiksi Alankomaat ja Irlanti.

Monikansallisilla yrityksillä on usein läpikulkumaissa sijaitsevia holdingsyhtiöitä, jotka eivät tee mitään muuta kuin omistavat konsernin muita yrityksiä tai esimerkiksi yrityksen patenteja. Nämä yhtiöt maksavat tavanomaisesti vähän tai eivät lainkaan veroa osinko-, rojalti- ja pääomatuloistaan.

Onkin tavanomaista, että yritys keskittää patentteja, konsernin sisäisiä palveluita, kuten hallintokuluja ja vakuutusmaksuja, tai yrityksen sisäiseen rahaliikenteeseen liittyviä toimintoja maihin, joissa niitä verotetaan vähän.

²³ Action Aid (2013)

²⁴ Christian Aid (2013b)

²⁵ Murphy (2010)

²⁶ Christian Aid (2009)

²⁷ Ibid.

²⁸ Katso esim. Eurodad (2012)

²⁹ Suomen hallitus (2012)

Läpinäkyvyyttä maakohtaisella kirjanpidolla

Tällä hetkellä parhaatkaan asiantuntijat eivät pysty seuraamaan yritysten rahavirtojen reittejä. Avoimuus ei itsessään kitke veroparatiiseja, mutta tuo aggressiivisen verosuunnittelun päivänvaloon. Avoimuutta edistettäisiin maakohtaisella tilinpäätösraportoinnilla.

Nykyisellään yrityksiä velvoitetaan raportimaan rahavirroistaan vain alueellisesti tai globaalisti, ja verosuunnittelusta on mahdotonta saada kokonaiskuva. Olisi tärkeää tietää, miten monikanallisen yrityksen toiminnan voitot ja veronmaksut jakaantuvat sen toimintamaiden välillä, oli se sitten Sambiassa, Mauritiuksella, Hollannissa tai Suomessa.

Maakohtainen raportointi ei tuottaisi tietoa vain kansalaisille. Se helpottaisi myös sijoittajien riskiarviointia ja päätöksentekoa sekä parantaisi vastuullisten yritysten markkina-asemaa. Pelisäännöt olisivat avoimet ja kaikille samat. Tällä hetkellä sijoittajien, toimittajien, kuluttajien, kansalaisten ja verottajan mahdollisuudet saada tietoja yritysten maakohtaisesta toiminnasta ovat vähäiset.

Tällä saralla on onneksi otettu edistysaskeleita. Keväällä 2013 hyväksytyyn EU-direktiivin mukaan eurooppalaisilta luonnonvara- ja metsäsektorin yrityksiltä ryhdytään vaatimaan raportteja maa- ja hankekohtaisista maksuistaan julkishallinnoille. Samankaltainen lainsäädäntö on tulossa voimaan myös Yhdysvalloissa. Tähän saakka raportointi on ollut vapaaehtoista Extractive Industries Transparency Initiative (EITI) -aloitteen puitteissa ja jäänyt siksi monissa maissa vähäiseksi ja puutteelliseksi.³⁰

Edistysaskeleista huolimatta monet kansalaisjärjestöt ovat olleet pettyneitä direktiivin kattavuuteen. Nykymuodossaan se ei nimittäin tuota tietoa yritysten verosuunnittelusta, koska raportoitavan tiedon määrä on niukka. Pelkkien maksujen julkistaminen ei vielä riitä kertomaan, maksavatko yritykset oikeudenmukaisen määrän veroa toiminnastaan. Jotta se olisi mahdollista, tulisi yritysten julkaista veronmaksutietojen lisäksi luvut työntekijöidensä määristä, tuotannon suuruudesta ja arvosta, sekä myynneistä, ostoista ja tukiaisista. Ilman näitä tietoja on myös mahdoton arvioida, missä määrin yritykset hyödyntävät kunkin toimintamaansa infrastruktuuria, koulutustasoa ja muita julkishyödykkeitä suhteessa maksamiinsa veroihin.

EU-maat päättivät toukokuussa 2013 aloittaa neuvottelut kaikkia sektoreita ja suurempaa tietomäärää koskevasta maakohtaisesta raportointivelvoitteesta. Suomen kanta asiaan on vaikeaselkoinen. Vaikka hallitus ohjelmansa mukaan kannattaa aloi-

FINNWATCH: YRITYSTEN TALOUSTIEDOT USEIN KIVEN ALLA

Finnwatch tutkii suomalaisyhtiöiden toimintaa kehitysmaissa. Järjestö on kohdannut tutkimustyössään kouriintuntuvasti, kuinka hankalaa yhtiöiden taloustietojen hankkiminen on monissa maissa.

- Olemme tutkineet suomalaisten yritysten toimintaa esimerkiksi Sambiassa ja Etelä-Afrikassa, mutta tilinpäätösten saaminen näissä maissa toimivista suomalaisyhtiöiden tytäryhtiöistä on ollut käytännössä mahdotonta, kertoo Finnwatchin tutkija Matti Ylönen.

- Yhtiöt eivät halua luovuttaa tietoja oma-aloitteisesti. Tietojen pitäisi olla saatavilla paikallisista yhtiörekistereistä, mutta käytännössä niitä ei ole saatu edes paikallisten juristien avustuksella.

Ylönen mukaan ero Suomen ja monen muun Euroopan maan tiedonsaantiin on valtava, sillä keskitulotilillä kehitysmailla ei yleensä ole internetissä toimivaa tilinpäätöshakua. Suomessa yhtiöiden tilinpäätöksiä voi ostaa sähköisesti netistä tai käydä lukemassa tietokoneelta patentti- ja rekisterihallituksessa.

tetta, suhtautui se varauksellisesti luonnonvarasektoria koskevaan direktiiviin. Suomi ei ole myöskään edistänyt asiaa kansallisin toimin esimerkiksi velvoittamalla valtion enemmistöomistuksessa olevia yhtiötä raportoimaan maakohtaisia tilinpäätöksiään. Tämän julkaisun kirjoitushetkellä Suomi valmistelee kantaansa kaikkien sektorien tilinpäätösraportointia koskevaan direktiiviin.

SUOMEN TULEE:

► vaatia suomalaisilta suuryrityksiltä maakohtaisten tilinpäätösraporttien vuosittaista julkaisemista ja ajaa tavoitetta aloitteellisesti EU:ssa.

³⁰ Publish What You Pay (2012)

VEROPARATIISIBISNES KUKOISTAA

YRITYKSET EIVÄT OLE VAIN VEROPARATIISIPALVELUIDEN KÄYTTÄJIÄ VAAN MYÖS NIIDEN TARJOAJIA. SUURET KONSULTTITOIMISTOT JA KULISSIYRITYKSET OVAT OSA GLOBAALIN VEROPARATIISITALOUDEN KONEISTOA.

► **VEROPARATIISIPALVELUIDEN** tarjoaminen on monille yrityksille tuottoisaa liiketoimintaa. Kyse on valtavasta bisneksestä, joka on keskittynyt muutamien suuryrityksen käsiin. Kansainvälisiä tilintarkastusmarkkinoita hallitsevat Deloitte, Ernst & Young, KPMG ja PricewaterhouseCoopers (PwC). Näitä kutsutaan usein nimellä ”Big 4” – neljä suurta.

Myös pankki- ja oikeudelliset palvelut ovat voimakkaasti keskittyneet muutamille yrityksille.³¹ Suuri osa erilaisten verovälttelyjärjestelyiden kautta kulkeutuneesta varallisuudesta päättyy lopulta pankkitilille tai pankin varainhoitajien salkkuun. Esimerkiksi Euroopan johtavien pankkien, kuten ranskalaisten PNB Paribas ja Crédit Agricolen sekä saksalaisjätti Deutsche Bankin tiedetään perustaneen salaisuusalueille kulissiyhtiöitä sadoille asiakkailleen, jotka halusivat välttää veroja tai salata omistuksiaan.³²

Pankit ja kulissiyhtiöt ruokkivat myös korruptiota tarjoamalla poliitikoille mahdollisuuden piilottaa korruptiorahoja.

Tilintarkastusyhtiöillä kaksoisrooli

Deloitte, Ernst & Young, KPMG ja PwC jakavat keskenään valtaosan globaaleista tilintarkastus-, kirjanpito- ja konsultointimarkkinoista. Ne paitsi tarkastavat asiakkaidensa tilit, myös neuvovat niitä verosuunnittelussa ja monissa muissa toiminnoissa. Tilintarkastusyhtiöillä on huomattava rooli myös alan pelisääntöjen luomisessa: ne konsultoivat ja lobbaavat päättäjiä, rahoittavat poliittisia kampanjoita ja ovat keskeisiä vallankäyttäjiä esimerkiksi kansainväliset kirjanpitosäännöt määrittelevässä International Accounting Standards Boardissa (IASB).³³

Suuret kirjanpitoyritykset ovat monimutkaisten yhtiörakennelmien ja verovälttelystrategioiden innovaattoreita. Niillä on toimintaa käytännössä kaikissa veroparatiiseissa. Esimerkiksi PwC toimii 150 maassa³⁴, ja Deloitte palveluksessa työskentelee kahdeksalla Karibian pikkusaarella yli 700 asiantun-

tijaa. Yhtiöt itse sanovat olevansa näissä paikoissa, koska niissä tapahtuu ”rehellistä liiketoimintaa”.³⁵

Toiminnan mittakaavasta kertoo se, että vuonna 2010 neljän suuren palveluksessa oli niiden vuosikertomustietojen perusteella lähes 280 000 henkeä. Pelkästään Suomessa PwC:llä on vero-osastollaan yli 130 työntekijää, samalla kun Suomen verohallinnossa työskentelee siirtohinnoitteluvälvönnön parissa alle 40 henkilöä.³⁶

Kulissiyhtiötä kaupan

Niin sanottuja kulissi- tai pöytälaatikkoyrityksiä perustetaan verojen välttämiseksi ja omaisuuden salaamiseksi. Kulissiyhtiöiden avulla kenen tahansa – rikollisen siinä kuin yrittäjänkin – on mahdollista siirtää varallisuutta ympäri maailmaa välvönnön ulottumattomissa.

Kulissiyhtiöllä on nimellisiä omistajia ja henkilökuntaa, joiden avulla peitetään yrityksen taustalla olevat todelliset omistajat. Pöytälaatikkofirman voi luoda kuka vain, lähes minne vain, eikä henkilötietojen paikkaansapitävyydestä olla turhan tarkkoja. Tyypillisesti pakettiin kuuluu ainakin asianmukaisen paperityön hoitaminen, virallinen osoite ja tarvittavat bulvaanit eli nimellinen johtaja ja hallituksen jäsenet.³⁷

Yleisen käytännön mukaan erilaisten rahoituspalveluiden ja yritysratkaisujen tarjoajien tulisi aina varmistaa asiakkaansa henkilöllisyys. Maailmassa on kuitenkin monia valtioita tai salaisuusalueita, jotka eivät edellytä yhtiöiden omistajien ja edunsaajien henkilöllisyyden selvittämistä. Riittää että ilmoitetaan asianhoitajan tai edunvalvojan nimi. Kokonaiskuva voi olla hyvin monimutkainen. Omistaja voi myös olla toinen yritys, jonka edunsaajat voivat olla tuntemattomia.³⁸

Erilaisten kulissiyritysten myynti on suurta bisnestä. Internet on täynnä palveluntarjoajia, jotka mainostavat edullisia, nopeita, vaivattomia, turvallisia ja huomaamattomia ratkaisujaan yhtiöiden,

³¹ Henry (2012)

³² Heinzle et al. (2013)

³³ Mitchell et al. (2011)

³⁴ Ibid.

³⁵ Goodall (2013)

³⁶ PWC.fi (2013)

³⁷ Heywood (2013)

³⁸ Kraus (2013)

trustien, säätiöiden tai muiden yritysmuotojen perustamiseen.

Edullisimmillaan hinnat lähtevät muutamasta sadasta eurosta. Reilulla 500 dollarilla saa Seychelleiltä päivän varoitusajalla yrityksen, jonka ei tarvitse maksaa paikallisia veroja, julkistaa johtajiensa tai omistajiensa henkilöllisyyttä eikä tehdä tilinpäätöstä. Pidemmälle kehittynyt järjestely esimerkiksi Sveitsissä tai Luxemburgissa saattaa maksaa joitakin tuhansia euroja.³⁹

Omistajat julki ja tieto jakoon

Monen maan lainsäädäntö mahdollistaa anonyymien omistamisen esimerkiksi kulissiyhtiön avulla. Myös Suomessa voi omistaa osakkeita anonyymisti ulkomaalaisille sijoittajille luodun hallintarekisteröintijärjestelmän avulla.

Samalla verovälttelyn tehokas torjunta edellyttää toimivaa verotietojen vaihtoa valtioiden välillä. Jos tietoa todellisista omistajista ei ole saatavilla, on tietojenvaihto kuitenkin hankalaa. Tietojen yritysten ja tilien takana olevista todellisista omistajista tulisikin olla julkisia ja viranomaisten saatavilla.

Tällä hetkellä veroviranomaiset voivat pyytää muilta valtioilta tietoja omista verovelvollisistaan, jos he epäilevät henkilöä tai yritystä veronkierrosta. Tietoa voi pyytää vain mailta, joiden kanssa on solmittu tiedonvaihtosopimus. Automaattisesti tietoa ei siis saa.

Alueellisesti automaattista tiedonvaihtoa sovelletaan tällä hetkellä yksityishenkilöiden pankkitalletuksissa. EU-maat Luxemburgia ja Itävaltaa lukuun ottamatta vaihtavat tietoa talletuksista keskenään. Pohjoismaat vaihtavat automaattisesti monia pankkitietoja. Automaattinen tiedonvaihto on käytössä myös Yhdysvaltojen, Kanadan ja Meksikon välillä sekä Australian ja Uuden-Seelannin kesken.⁴⁰

Suomi on edistänyt EU-maiden keskinäistä automaattista verotiedonvaihtoa ja asiassa onkin päästy lähemmäs yhteisymmärrystä myös Euroopassa sijaitsevien veroparatiisien kanssa. Tällä hetkellä Euroopan maat, mukaan lukien Suomi, neuvottelevat Yhdysvaltojen kanssa niin sanotusta FATCA-sopimuksesta (Foreign Account Tax Compliance Act). Sopimuksen mukaan myös suomalaiset pankit ovat velvoitettuja raportoimaan automaattisesti Yhdysvaltojen veroviranomaisille yhdysvaltalaisien henkilöiden Suomessa tekemistä pankkitalletuksista. Tämä on iso askel kohti kansainvälistä, automaattista tiedonvaihtoa. Tiedonvaihdon hyvä toimivuus

edellyttäisi kuitenkin, ettei kulissiyhtiöiden taakse piiloutuminen olisi mahdollista.

Tavoitteena tulisi olla, että alueellisista ja kahdenvälisistä tiedonvaihtomalleista siirryttäisiin kohti kaikille valtioille avointa monenkeskistä tiedonvaihtosopimusta. Tähän tulisi pyrkiä esimerkiksi YK:n piirissä. Poliittisen tahdon lisäksi sen toteuttamiseen tarvitaan teknistä tukea erityisesti köyhille maille.

SUOMEN TULEE:

► edistää todellisten omistajien tietojen julkaisua Suomessa, EU:ssa ja maailmanlaajuisesti.

► ajaa YK:ssa, EU:ssa ja OECD:ssa automaattisen, monenkeskisen verotiedonvaihdon käyttöönottamista.

---

³⁹ *The Economist* (2012)

⁴⁰ *Tax Justice Network* (2009b)

EI KEHITYSTÄ ILMAN VEROTULOJA?

RIITTÄVÄN VEROPOHJAN JA KEHITYSTAVOITTEIDEN SAAVUTTAMISEN VÄLILLÄ ON KIISTATON YHTEYS. KANSAINVÄLINEN VEROKILPAILU KUITENKIN HEIKENTÄÄ KEHITYSMAIDEN MAHDOLLISUUKSIA KERÄTÄ VEROJA.

► **MONIKANSALLISTEN** yritysten verojärjestelyt, rikkisuus, korruptio ja veroviranomaisten riittämättömät valvontaresurssit vaikeuttavat verotulojen kasvattamista globaalissa etelässä. Lisäksi useimmissa kehitysmaissa on paljon epävirallista taloudellista toimintaa, jota ei veroteta lainkaan.

Kehitysmaille veropako on erityisen ongelmallista. Niiden verotulot ja omavaraisuusaste ovat jo ennestään matalat, eikä moni valtio siksi pysty rahoittamaan elintärkeitä peruspalveluita tai infrastruktuuria. Samalla kun verotulojen puute ylläpitää kehitysapuriippuvuutta, ovat monet rahoittajat leikanneet kehitysapuaan taantuman takia. Näin siinäkin huolimatta, että talouskriisin vaikutukset ovat tuntuneet kipeimmin juuri köyhissä maissa. Kriisin arvioidaan leikanneen esimerkiksi Afrikan maiden talouskehitystä yli 40-kertaisesti kehitysyhteistyövaroja vastaavan summan vuonna 2009.⁴¹

Tällä hetkellä puolet maista Saharan eteläpuolisessa Afrikassa kerää alle 17 prosenttia bruttokansantuotteestaan verotuloina. Mikäli kaikki kehitysmaat pystyisivät keräämään edes 15 prosenttia bruttokansantuotteestaan veroina, kasvaisivat niiden vuotuiset tulot vähintään 136 miljardilla eurolla. Summa ylittää kansainvälisen kehitysavun vuosittaisen määrän.⁴²

Afrikan maissa edistys vuosituhattavoitteen saavuttamisessa korreloi sen kanssa, kuinka suuren osuuden niiden bruttokansantuotteesta verotulot muodostavat.⁴³ YK on arvioinut, että vuosituhattavoitteen saavuttamiseksi kehitysmaiden tulisi kerätä vähintään viidennes bruttokansantuotteestaan verotuloina.⁴⁴ Verotuloihin nojaavat valtiot menestyvät yleensä paremmin myös hyvän hallinnon ja demokratian mittareilla – verrattuna esimerkiksi öljytulojen varassa eläviin kehitysmaihiin.⁴⁵ Ulkomaisien yritysten verotus on keskeinen kysymys myös keskituloisille maille, jotka eivät saa kehitysapua. Yritysten maksamat verot tuovat varoja valtion kassaan ja mahdollistavat kansallisten kehityssuunnitelmien omaehtoisen toteuttamisen.⁴⁶

Monissa maissa kansalaiset ovat turhautuneet maansa riippuvuuteen kehitysavusta, ja paineet

omavaraisuuteen ovat lisääntyneet. Tämä on ollut nähtävissä erityisesti niissä kehitysmaissa, joissa on tehty viime vuosina suuria luonnonvaralöydöksiä.

Luonnonvaroiltaan rikkaiden maiden omavaraisuuden kasvu ei aina näy tavallisten kansalaisten elinolosuhteiden kohentumisena. Syynä tähän ei ole vain suuryritysten verovälttely vaan myös monet verojärjestelmään ja -hallintoon liittyvät tekijät. Monissa maissa verojärjestelmät ovat regressiivisiä, eli verotaakka ei kasva suhteessa maksukykyyn. Tällaiset verojärjestelmät ylläpitävät eriarvoisuutta, kun verorasitus kohdistuu suhteellisesti eniten vähävaraisiin.⁴⁷

Usein myös veroviranomaisten resurssit ovat puutteelliset, ja etenkin kansainvälistä verosuunnittelua on vaikea valvoa. Esimerkiksi Mosambikissa koko verohallinnossa oli vuonna 2011 töissä vain 3 010 henkilöä. Se tarkoittaa 0,131 veroviranomaista tuhatta ihmistä kohti.⁴⁸ Suomen verohallinnossa on töissä noin yksi henkilö tuhatta ihmistä kohti.⁴⁹

Ongelmana on myös tiedon ja vaikutusmahdollisuuksien puute. Jos kansalaisten mahdollisuudet osallistua keskusteluun verotulojen lähteistä ja käyttökohteista paranisivat, lisääntyisi todennäköisesti myös kiinnostus edistää oikeudenmukaisempaa veropolitiikkaa. Myös korruptiosyytteet murentavat monen uskoa verojärjestelmään. Sen vuoksi tarvitaan parempaa taloushallintoa ja aktiivisempaa kansalaisyhteiskuntaa.

Verokilpailu on vahingoksi

Valtioiden välinen kilpailu yritysten investoinneista on heikentänyt kehitysmaiden mahdollisuuksia kerätä veroja viime vuosikymmeninä. Monet kehitysmaat ovat perustaneet alueilleen alhaisen verotuksen vapaatuotantoalueita tai rätätölöineet yrityksille verohelpotuksia, esimerkiksi vapauttamalla ne lähdeverosta.

Kehitysmaiden asemaa heikentää myös monikansallisten yritysten tapa kilpailuttaa niitä toisiinsa vastaan. Osallistuminen verokilpailuun ei takaa palkinnoksi ulkomaisia investointeja – sen sijaan ve-

⁴¹ *African Economic Outlook (2010)*

⁴² *Action Aid (2009)*

⁴³ *Kohonen (2010)*

⁴⁴ *UNDP (2010)*

⁴⁵ *Marshall (2009)*

⁴⁶ *Kepa (2012)*

⁴⁷ *Oxfam International (2011)*

⁴⁸ *Fjeldstad & Heggstad (2011)*

⁴⁹ *Verohallinto (2013)*

rokilpailun kielteiset vaikutukset ovat kiistattomat. Esimerkiksi Nicaragua menettää vuosittain yli viisi prosenttia bruttokansantuotteestaan verohelpotusten takia.⁵⁰ Tansaniassa valtion tarkastusvirasto on arvioinut, että vuosina 2011 ja 2012 yritysten verohelpotusten määrä oli noin 900 miljoonaa euroa. Tämä vastasi 13 prosenttia valtion budjetista ja oli enemmän kuin Tansanian vastaanottama budjettituki ja valtionvelka yhteensä vuonna 2012.⁵¹

Mosambikissa toimiva Mozalin alumiinisulatto on tyypillinen esimerkki jätti-investoinnista, jonka hyödyt maan kansantaloudelle ovat olemattomat. Mozal maksaa verohelpotusten ansiosta liikevaihtoveroa vain yhden prosentin, vaikka maan yleinen liikevaihtoveroprosentti on 32. Samalla se käyttää 65 prosenttia kaikista maan sähkövarannoista, kun vain 12 prosentilla Mosambikin kansasta on käytösään sähköä.⁵²

Verokilpailua on perusteltu sillä, että houkuttelemalla yrityksiä alhaisella verotuksella rakennetaan pohjaa pitkäjänteisemmälle teollistumiselle. Lisäksi on uskottu, että vapaatuotantoalueiden tehtaat auttavat siirtämään tietotaitoa ja teknologiaa paikallisille työntekijöille. Tästä ei kuitenkaan ole selvää näyttöä. Sen sijaan verokilpailu voi johtaa alkuperäisen tavoitteensa vastaisesti köyhyyden ja epätasa-arvon lisääntymiseen.

Rikkaat valtiot ovat viimeisen kymmenen vuoden aikana keventäneet yritysverotustaan köyhiäkin enemmän. Myös Suomi on lähtenyt mukaan laske-malla yhteisöverokantaansa 20 prosenttiin. Pitkällä tähtäimellä verokilpailussa häviävät kaikki, kun valti-

oiden verokannat pienevät julkisten palveluiden kustannuksella ja kansalaisten verorasitus kasvaa.

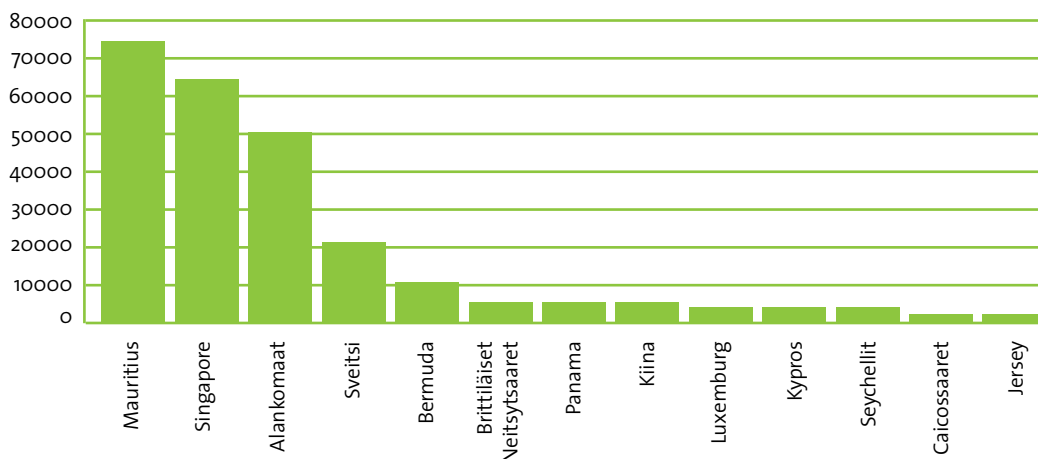
Kehitysmaiden keinot sopeutua kansainvälisen verokilpailun paineisiin ovat huomattavasti rajoitetummat kuin rikkailla mailla. Palkkoja ja kulutusta on verotettava enemmän, jotta välttämättömät tulot saadaan kerätyksi. Kulutusverot nostavat esimerkiksi ruokatarvikkeiden hintoja, mikä vaikeuttaa köyhimpien asemaa.

Kehitysnäkökulmasta verokysymyksillä on suuri merkitys. Maailman valtiot sitoutuivatkin vuoden 2008 kehitysmaiden rahoitusta käsitelleessä YK-huippukokouksessa vahvistamaan verotulojen keräämistä tehostamalla veronkierron vastaista työtä.⁵³ Veroparatiisit, verovälttely ja omavaraisuuden lisääminen ovat myös nousseet keskeisiksi kysymyksiksi vuoden 2015 jälkeisestä, YK:n vuosituhattoit-teita seuraavasta kehitysohjelmasta päätettäessä.⁵⁴

SUOMEN TULEE:

- ▶ tukea kehitysyhteistyöllään kumppanimaiden verohallintojen kehittämistä kansallisella ja alueellisella tasolla.
- ▶ edistää hyvää ja avointa hallintoa kumppanimaissaan veropolitiikan toimivuuden parantamiseksi.
- ▶ suitsia – ei kiihdyttää – verokilpailua johdonmukaisesti eri politiikan aloilla sekä kansainvälisissä järjestöissä.
- ▶ olla tukematta kehitysyhteistyövaroin yritystoimintaa, joka pyrkii minimoimaan verovelvoitteensa kehitysmaissa.

VIRALLISTEN TILASTOJEN MUKAISET SUORAT INVESTOINNIT VEROPARATIISEISTA KEHITYSMAIHIN VUONNA 2011 (MILJOONAA DOLLARIA)

Lähde: Action Aid (2013)

⁵⁰ Instituto de Estudios Estratégicos y Políticas Públicas (2012)

⁵¹ National Audit office of Tanzania (2011/2012) ja Minister of Finance for Tanzania (2012/13)

⁵² Jubilee Debt Campaign (2012)

⁵³ YK (2009)

⁵⁴ High-Level Panel of Eminent Persons on the Post-2015 Development Agenda (2013)

VEROHELPOUKSIA TANSANIASSA

Tansaniassa verotulot kattavat noin 18 prosenttia maan bruttokansantuotteesta.⁵⁵ Maan budjetti on 8,7 miljardin euron suuruinen vuonna 2013 – alle viidennes Suomen budjetista – ja sillä katetaan 44,5 miljoonan asukkaan tarpeet.⁵⁶

Hieman yli puolet budjetista katetaan verotuloilla, loput lainoilla ja kehitysyhteistyövaroilla.⁵⁷ Muut rahoituskeinot ovat huomattavasti vähemmän luotettavia kuin verotulot: lainat kasvattavat velkaa, kehitysapu riippuu avunantajamaiden sisäpolitiikasta ja taloustilanteesta, eikä ”kehitysapukerjäläisen” asema viehätä tansanialaisia.

Verohelpotukset polkevat alas verotulojen osuutta. Vaikka Tansanian verovirasto TRA ylitti budjettivuoden 2011/2012 veronkeräystavoitteenensa neljällä prosentilla, vastasivat annetut verohelpotukset valtion tarkastusviraston mukaan 27 prosenttia kerätyistä veroista. Verohelpotukset painottuivat viidelle sektorille: arvonlisäverotukseen (44 %), yrityksiin ja yksityishenkilöihin (17 %), investointikeskuksen hankkeisiin (16 %), kehitysyhteistyöhankkeisiin (12 %) ja kaivostoimintaan (8 %).⁵⁸

Veropohjan kasvattamisen näkökulmasta investoinnit ja kaivostoiminta ovat erityisen hankalia alueita.⁵⁹ Kaivosverohelpotusten lisäksi kaivosyhtiöt nauttivat arvonlisäverohelpotuksista, eikä niiden tarvitse maksaa polttoaineveroa ja tuontiveroa laitteistaan. Lisäksi kaivosyhtiöt saavat muita etuja maan investointikeskuksen kautta.

Tansania haluaa houkutella ulkomaisia sijoittajia, mutta kaivannaissektorin kohdalla kansantaloudelle koituvat hyödyt ovat kyseenalaisia. Tansania on Afrikan kolmanneksi suurin kullantuottaja, mutta kultakaivokset pääsevät lukuisten kannustimien ansiosta luikertelemaan suurimmasta osasta verovelvoitteitaan.

Asiaa vaikeuttaa se, että joka ministerillä on oikeus myöntää verohelpotuksia löyhin syin,⁶⁰ ja verohelpotuksista voi tulla poliittisia pelinappuloita. Tansanian veroviranomaisen mukaan vuonna 2014 verohelpotuksia ei ainakaan pureta, koska silloin valmistaudutaan vaaleihin.⁶¹

*Linda Lönnqvist,
kehityspoliittinen asiantuntija,
Kepa Tansania*

55 Masalla (2013)

56 PwC Tanzania (2013)

57 National Audit Office of Tanzania (2013)

58 Masalla (2013)

59 Lupokela (2013)

60 Welwel (2013)

61 Chaula (2013)

GLBAALIA TASA-ARVOA VEROPOLITIIKKAAN

VEROVÄLTTELYYN VOIDAAN PUUTTUA POLIITTISILLA PÄÄTÖKSILLÄ, MUTTA PELKILLÄ KANSALLISILLA TOIMILLA EI PITKÄLLE PÖTKITÄ. JOS SUOMI ON TOSISSAAN MUKANA VEROPARATIISITALOUDEN TORJUNNASSA, ON SEN OLTAVA AKTIIVINEN KANSAINVÄLISESSÄ VEROPOLITIIKASSA.

► **VEROPOLITIIKKA** on perinteisesti ollut kansallisvaltioiden käsissä. Globalisaatiokehitys ja veroparatiisitalouden kasvu ovat kuitenkin lisänneet monen maan kiinnostusta kansainväliseen veropolitiikkaan. Myös Suomen hallitus on asettanut itselleen kunnianhimoisia tavoitteita.

Hallitusohjelmassa Suomi sitoutuu toimimaan eturintamassa kansainvälisen veronkierron lopettamisessa. Kataisen hallitus myös lupaa selvittää mahdollisuudet ottaa käyttöön OECD:n kriteereitä tiukempi listaus veroparatiiseiksi katsotuista maista ja alueista, edistää automaattisen tietojenvaihdon käyttöönottoa kansainvälisissä verosopimuksissa sekä julkistaa ylikansallisten yritysten maakohtaiset tilinpäätöstiedot.⁶²

Suomen kehityspoliittisessa toimenpideohjelmassa hallitus sitoutuu hillitsemään kehitysmaita tapahtuvaa sääntelemätöntä pääomapakoa ja puutumaan veroparatiiseihin.⁶³

Näitä kirjauksia tulisi toteuttaa entistä aktiivisemmin. Monen kohdalla edistys on ollut hidasta ja eturintamaan on vielä matkaa.

YK veropolitiikan sivustakatsojana

Kansainvälisen veropolitiikan suuntaviivoja määrittää pitkälti OECD, jossa vain rikkailla teollisuusmailla on virallinen edustus. Järjestön puitteissa on laadittu mallit maiden välisille verosopimuksille, tehty säännöt siirtohinnoittelulle ja koottu mustaa listaa veroparatiiseista. Rikkaat maat pitävät järjestöä tärkeimpänä toimijana kansainvälisessä veropolitiikassa.⁶⁴

Myös YK toimii verokysymyksissä. YK:n talous- ja sosiaalineuvosto ECOSOC:in alainen asiantuntijoista koostuva verokomitea tarkastelee verosopimuksia, verovälttelyä ja veronkiertoa sekä edistää kansainvälistä verotusyhteistyötä ja tukee kehitysmaiden veroviranomaisia. Komiteassa on 25 jäsentä, joista kymmenen tulee rikkaista valtioista ja 15 kehitys- ja siirtymätalousmaista. Komitean resurssit ovat kuitenkin olemattomat, ja monet rikkaat maat suhtautuvat vastahakoisesti sen toiminnan vahvistamiseen.

Monet kansalais- ja asiantuntijajärjestöt ovat jo vuosia ajaneet YK:n verokomitean mandaatin ja resurssien vahvistamista.⁶⁵ Niiden mukaan OECD:n heikkoutena on erityisesti kehitysmaiden kattavan edustuksen puuttuminen ja tehottomuus veroparatiisitalouden kitkemisessä.

OECD:n verosopimusmalli perustuu säännölle, jonka mukaan yritysten kotimaalla on suurin verotusoikeus. YK:n vastaavassa mallisopimuksessa suositetaan sen sijaan niin sanottua lähedemaaverotusta, jonka painopisteenä on investoinnin vastaanottavan maan verotusoikeus.⁶⁶ Tämä periaate on kehitysmaille tärkeä, koska se lisää niiden verotusoikeutta ja verotuloja.

Myös G8 ja G20 -maaryhmät ovat aktivoituneet veroparatiisikysymyksissä. Kesäkuussa 2013 G8-huipukokouksessa Pohjois-Irlannin Loch Ernessä maat sopivat kymmenen kohdan listasta, jossa muun muassa kannatetaan automaattisen tiedonvaihtojärjestelmän asettamista kansainväliseksi standardiksi. Listan aikaansaaminen oli positiivinen askel, mutta sitä on moitittu toivelistaksi, jolta puuttuu kunnianhimo ja konkretia.⁶⁷ G8 ja G20 tukeutuvat OECD:hen verotavoitteidensa toimeenpanossa, mikä tarkoittaa sitä, ettei kehitysmaita ole haluttu ottaa aidosti mukaan prosessiin.

Helmikuussa 2013 OECD julkaisi verovälttelyä käsittelevän raportin *Addressing Base Erosion and Profit Shifting*.⁶⁸ Raportti tehtiin G20-maiden johtajien toimeksiannosta. Sitä on seurannut toimintaohjelma, jota työestetään eteenpäin temaattisissa työryhmissä.⁶⁹ Toimintaohjelma tulee olemaan erittäin keskeisessä asemassa tulevien vuosien kansainvälisessä veropolitiikassa. Kehitysmaita ei saisi jättää sen ulkopuolelle.

SUOMEN TULEE:

► huomioida kehitysmaiden tarpeet ja edistää maiden välistä tasapuolista edustusta globaalissa veropolitiikassa.

► ajaa YK:n verokomitean aseman vahvistamista.

⁶² Valtioneuvosto (2011)

⁶³ Ulkoasiainministeriö (2012)

⁶⁴ Ks. esim. Euroopan komissio (2013) ja Valtiovarainministeriö (2013)

⁶⁵ YK:n verokomiteaa tukee muun muassa maailmanlaajuinen Tax Justice Network. Ks. esim. Tax Justice Network (2008).

⁶⁶ Vrt. OECD (2010) ja YK (2011)

⁶⁷ Guardian (2013)

⁶⁸ OECD (2013)

⁶⁹ Ibid.

Lähteet

Action Aid (2013): "How Tax Havens Plunder the Poor".

http://www.actionaid.org.uk/sites/default/files/publications/how_tax_havens_plunder_the_poor_2.pdf

Action Aid (2009): "Accounting for poverty: How international tax rules keep people poor".

http://www.actionaid.org.uk/doc_lib/accounting_for_poverty.pdf

African Economic Outlook (2010): "African Economic Outlook 2010".

http://157.150.195.10/esa/dsd/resources/res_pdfs/publications/sdt_afri/AEO2010_part1_p76.pdf

CCFD-Terre Solidaire (2013): "Aux paradis des impôts perdus".

<http://ccfd-terresolidaire.org/infos/partage-des-richesses/paradisfiscaux/aux-paradis-des-impots>

Chaula, Beldon (2013): "Interview with the Principal Research Officer at the Tanzania Revenue Authority", 14.8.2013.

Christian Aid (2013a): "Multinational companies and the profit shifting lure of tax havens". Christian Aid occasional paper 9.

<http://www.christianaid.org.uk/images/ca-op-9-multinational-corporations-tax-havens-march-2013.pdf>

Christian Aid (2013b): "Invested Interests: The UK's Overseas Territories' Hidden Role in Developing Countries".

<http://www.christianaid.org.uk/Images/Invested-interests-tax-report-June-2013.pdf>

Christian Aid (2009): "False profits: robbing the poor to keep the rich tax-free".

<http://www.christianaid.org.uk/images/false-profits.pdf>

The Economist (2012): "Shells and shelves".

<http://www.economist.com/node/21552196>

Eduskunta (2012): "Tarkastusvaliokunnan mietintö 4/2012 vp. Valtion tilinpäätöskertomus 2011".

http://www.eduskunta.fi/faktatmp/utatmp/akxtmp/trvm_4_2012_p.shtml

Eurodad (2012): "Exposing the lost billions: How financial transparency by multinationals on a country by country basis can aid development".

http://eurodad.org/uploadedfiles/whats_new/reports/cbc%20report.pdf

Euroopan parlamentti (2013): "Report on Fight against Tax Fraud, Tax Evasion and Tax Havens". (2013/2060(INI))

<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+REPORT+A7-2013-0162+0+DOC+XML+V0//EN>

Euroopan komissio (2013): "Acting Globally".

http://ec.europa.eu/taxation_customs/taxation/tax_fraud_evasion/acting_globally/index_en.htm

Fjeldstad, Odd-Helge ja Kari K. Heggstad (2011): "The tax systems in Mozambique, Tanzania and Zambia: capacity and constraints". Norad.

http://www.norad.no/en/_attachment/340669

Global Financial Integrity (2012): "Illicit Financial Flows from Developing Countries: 2001-2010". A December 2012 Report from Global Financial Integrity.

<http://iff.gfintegrity.org/iff2012/2012report.html>

Goodall, Andrew (2013): "Big four defend presence in tax havens as campaigners call for a 'change in ethics'". Tax Journal (4 February 2013).

<http://www.taxjournal.com/tj/articles/big-four-defend-presence-tax-havens-campaigners-call-%E2%80%98change-ethics%E2%80%99-04022013>

Guardian (2013): "G8 summit: Tax campaigners condemn David Cameron's 10-point 'wish list'".

<http://www.theguardian.com/world/2013/jun/18/g8-summit-tax-evasion-david-cameron>

Heinze, Christoph et al (2013): "Deutsche Bank Helped Customers Maintain Hundreds of Offshore Entities". The International Consortium of Investigative Journalists.
<http://www.icij.org/offshore/deutsche-bank-helped-customers-maintain-hundreds-offshore-entities>;

Helsingin Sanomat (8.8.2012): "Veromenetyksistä uusi tulkinta".
<http://www.hs.fi/kotimaa/a1305590979631>

Henry, James (2012): "The price of offshore revisited. New estimates for "missing" global private wealth, income, inequality, and lost taxes". Tax Justice Network.
http://www.taxjustice.net/cms/upload/pdf/Price_of_Offshore_Revisited_120722.pdf

Heywood, Max (2013): "How to set up an offshore company in 10 minutes".
<http://blog.transparency.org/2013/04/09/how-to-set-up-an-offshore-company-in-10-minutes/>

High-Level Panel of Eminent Persons on the Post-2015 Development Agenda (2013): "A New Global Partnership: Eradicate Poverty and Transform Economies Through Sustainable Development".
<http://www.post2015hlp.org/wp-content/uploads/2013/05/UN-Report.pdf>

Hirvonen, Markku, Pekka Lith ja Risto Waden (2010): "Suomen kansainvälistyvä harmaa talous". Eduskunnan tarkastusvaliokunnan julkaisu1/2010.
<http://web.eduskunta.fi/dman/Document.phxdocumentId=s017210161302877&cmd=download>

IMF, International Monetary Fund (2012): "World Economic Outlook Database".
<http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2012/01/weodata/index.aspx> (30.4.2012).

Instituto de Estudios Estratégicos y Políticas Públicas (2012): "Propuesta de Concertación Tributaria".
http://www.hacienda.gob.ni/documentos/documentos-mhcp/documentos-despacho-del-ministro/publicaciones/Propuesta_de_Concertacion_Tributaria2012-07-09-Presentacion_Oficial.pdf/at_download/file

Jubilee Debt Campaign (2012): "Whose development is it? Investigating the Mozal aluminium smelter in Mozambique".
<http://old.jubileedebtcampaign.org.uk/UK3720backed37203727development37273720factory3720costs3720-Mozambique3720millions3720in3720lost3720taxes+8076.twl>

Keating, Joshua (2013): "Africa's Tax Haven". Foreign Policy 26.3.2013.
http://ideas.foreignpolicy.com/posts/2013/03/26/how_much_of_africas_foreign_investment_is_malaysian_money_in_mauritius

Kepa (2012): "Kestääkö kehitys: Maa ilma vuosituhattavoitteiden jälkeen".
<http://www.kepa.fi/julkaisut/julkaisusarjat/11070>

Kohonen, Matti (2010): "Tax Justice is the missing ingredient in achieving the MDGs". Africa Tax Spotlight 1:4.
<http://ebookbrowse.com/africa-tax-spotlight-4th-edition2-pdf-d358759697>

Kraus, Joseph (2013): "The global shell game". Thomson Reuters Foundation.
<http://www.trust.org/item/20130605152318-9i7og/>

Lupokela, Isaac (2013): "Multi-national companies and techniques in avoiding and evading tax". Esitelmä vero-oikeuden mukaisuuskoulutuksessa 24.7.2013.

Marshall, John (2009): "One Size Fits All? IMF Tax Policy in Sub-Saharan Africa". Christian Aid Occasional Paper No. 2.
<http://www.christianaid.org.uk/images/imfoccpaper.pdf>

Masalla, Diana (2013): "Introduction to Tanzania's Taxation and Fiscal Policy". Esitelmä vero-oikeuden mukaisuuskoulutuksessa 9.5.2013.

Minister of Finance for Tanzania (2012/2013): "Budget speech 2012/13".
<http://www.mof.go.tz/mofdocs/budget/speech/HOTUBA%20YA%20BAJETI%202012-13%20-%20%20ENGLISH.pdf>

Mitchell, Austin ja Prem Sikka (2011): "The Pin-Stripe Mafia: How Accountancy Firms Destroy Societies". Association for Accountancy & Business Affairs.

Murphy, Richard (2012): "Closing the European Tax Gap. A report for Group of the Progressive Alliance of Socialists & Democrats in the European Parliament."
http://europeansforfinancialreform.org/en/system/files/3842_en_richard_murphy_eu_tax_gap_en_120229.pdf

National Audit Office of Tanzania (2013): "Controller Auditor General's Central Government report 2011/2012".
<http://nao.go.tz/?p=750>

OECD (2013): "Addressing Base Erosion and Profit Shifting". OECD Publishing.
http://www.oecd-ilibrary.org/taxation/addressing-base-erosion-and-profit-shifting_9789264192744-en

OECD-DAC (2011): Development aid: Net official development assistance (ODA).
http://www.oecd-ilibrary.org/development/development-aid-net-official-development-assistance-oda-2011_aid-oda-table-2011-1-en

OECD (2010): "Model Tax Convention on Income and on Capital".
http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/taxation/model-tax-convention-on-income-and-on-capital-2010_9789264175181-en#page1

OECD (1998): "Harmful Tax Competition: An Emerging Global Issue".
<http://www.oecd.org/tax/transparency/44430243.pdf>

Oxfam International (2011): "Owning Development: Taxation to fight poverty".
<http://policy-practice.oxfam.org.uk/publications/owning-development-taxation-to-fight-poverty-142970>

Palan, Ronen (2012): "Tax Havens and Offshore Financial Centres". Academic Foresights, No. 4 April-June.
http://www.academic-foresights.com/Tax_Havens_and_Offshore_Financial_Centres.html

Palan, Ronen, Richard Murphy ja Christian Chavagneux (2010): "Tax Havens: How Globalization Really Works". Cornell University Press.

Publish What You Pay (2012): "Internal memorandum on the European Accounting Directive and the EITI" 24.2.2012.

PwC.fi (2013): <http://www.pwc.fi/fi/verokonsultointi/index.jhtml> (16.9.2013) PwC Tanzania (2013): "Change: Joining the Dots. National Budget 2013/14".
<http://www.pwc.com/tz/en/pdf/pwc-tanzania-budget-2013-14-summary.pdf>

Ruggie, John (2011): "Guiding Principles for the implementation of the UN 'Protect, Respect and Remedy' Framework: A report of the Special Representative of the Secretary-General on the issue of human rights and transnational corporations and other business enterprises".
<http://www.business-humanrights.org/media/documents/ruggie/ruggie-guiding-principles-21-mar-2011.pdf>

Shaxson, Nicholas (2012): "Aarresaaret – miehet jotka varastivat maailman". Into Kustannus.

Suomen hallitus (2012): "Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi elinkeinotulon verottamisesta annetun lain ja verotusmenettelystä annetun lain 65 §:n muuttamisesta (HE 146/2012)".
<http://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2012/20120146>

Taloussanommat (9.4.2009): "Nämä yhtiöt toimivat veroparatiiseissa".
<http://www.taloussanommat.fi/yriytykset/2009/04/09/nama-yhtiot-toimivat-veroparatiiseissa/20099213/12>

Tanzania Episcopal Conference (TEC), National Muslim Council of Tanzania (BAKWATA) & Christian Council of Tanzania (CCT) (2012): "The One Billion Dollar Question: How Can Tanzania Stop Losing So Much Tax Revenue?"
<http://www.curtisresearch.org/ONE%20BILLION%20DOLLAR%20QUESTION.Final%20text.%20June%202012.pdf>

Tanzanian Ministry of Finance (2010): "The budget 2010/2011".
<http://openmicrodata.wordpress.com/2011/02/11/tanzania-budget-data/>

Tax Justice Network (2012): "The Price of Offshore Revisited".
http://www.taxjustice.net/cms/upload/pdf/Price_of_Offshore_Revisited_120722.pdf

Tax Justice Network (2011): "Financial Secrecy Index".
<http://www.financialsecrecyindex.com>.

Tax Justice Network (2009a): "Where on Earth Are You? Major Corporations and Tax Havens".
<http://www.taxjustice.net/cms/upload/pdf/4594oCCBdo1.pdf>

Tax Justice Network (2009b): "Automatic Exchange of Information and The United Nations Tax Committee".
Kirje 15.12.2009.
http://www.taxjustice.net/cms/upload/pdf/Info_Exchange_Letter_0912.pdf

Tax Justice Network (2009c): "World Secrecy Map".
<http://www.secrecyjurisdictions.com/Map/StatPlanet.html>

Tax Justice Network (2008): "UN Tax Committee: Why it matters".
<http://taxjustice.blogspot.fi/2008/10/un-tax-committee-why-it-matters-uk.html>

Transnational Institute (2013): "Planet Earth: A corporate world".
<http://www.tni.org/article/planet-earth-corporate-world>

Ulkoasiainministeriö (2012): "Kehityspoliittinen toimenpideohjelma".
<http://formin.finland.fi/public/default.aspx?contentid=241944&contentlan=1&culture=fi-FI>

UNDP (2010): "What Will It Take To Achieve the Millennium Development Goals? An International Assessment."
<http://www.undp.org/content/undp/en/home/librarypage/mdg/international-assessment---english-full-version/>

Valtioneuvosto (2011): "Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelma".
<http://valtioneuvosto.fi/hallitus/hallitusohjelma/fi.jsp>

Valtiovarainministeriö (2013): "Suomen verosopimukset".
https://www.vm.fi/vm/fi/10_verotus/o8_suomen_verosopimukset/index.jsp

Verohallinto (2013) "Verohallinto työpaikkana".
http://www.vero.fi/fi-FI/Tietoa_Verohallinnosta/Verohallinto/Tule_meille_toihin/Verohallinto_tyopaikkana%2812956%29

Walmart (2010): "Annual Report."
<http://www.walmartstores.com/sites/annualreport/2011/financials.aspx>

Welwel, Daniel (2013): "Tax justice legal and policy environment". Esitelmä vero-oikeuden mukaisuuskoulutuksessa 25.7.2013.

YK (2011): "United Nations Model Double Taxation Convention between Developed and Developing Countries"
http://www.un.org/esa/ffd/documents/UN_Model_2011_Update.pdf

YK (2009). "Doha Declaration on Financing for Development: Outcome Document of the Follow-up International Conference on Financing for Development to Review the Implementation of the Monterrey Consensus, Artikla 16".
http://www.un.org/esa/ffd/doha/documents/Doha_Declaration_FFD.pdf

Zucman, Gabriel (2013): "The Missing Wealth of Nations: Are Europe and the U.S. Net Debtors or Net Creditors?"
Paris School of Economics.
<http://www.parisschoolofeconomics.eu/docs/zucman-gabriel/missingwealth.pdf>

Kauas verot karkaavat

Kuinka veroparatiisitalous kukistetaan?

Tässä julkaisussa hahmotellaan kuvaa globaalista veroparatiisitaloudesta. Mikä on veroparatiisi? Mitä keinoja monikansalliset yritykset käyttävät verojen välttelemiseksi? Miten globaali veropako vaikuttaa kehitysmaiden asemaan?

Veroparatiisitaloutta voidaan purkaa poliittisilla päätöksillä. Avainasemassa on läpinäkyvyyden lisääminen niin, että yritysten tekemä aggressiivinen verosuunnittelu nousee päivänvaloon. Globaalia vero-oikeudenmukaisuutta on vahvistettava ja haitallista verokilpailua hillittävä, jotta köyhimmätkin maat voivat kerätä veroja hyvinvointinsa rahoittamiseen ja pystyvät irtautumaan kehitysapuriippuvuudesta.

KEPAN AJANKOHTAISKATSAUKSET

Kepan ajankohtaiskatsaukset -sarja tarttuu ajankohtaisiin kehityskysymyksiin. Katsaukset taustoittavat ja antavat uusia näkökulmia julkiseen keskusteluun nousseisiin aiheisiin. Niissä esitetään myös suosituksia poliittisista ratkaisuista köyhyyden vähentämiseksi ja ihmisoikeuksien vahvistamiseksi. Katsaukset käsittelevät muun muassa kehitysyhteistyötä, globaaleja talouskysymyksiä ja ilmastopoliitikkaa.

Katsaukset löytyvät Kepan verkkosivuilta:
www.kepa.fi/ajankohtaiskatsaukset